

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ทำให้การจัดการศึกษามีแนวทางที่ชัดเจน หากการจัดการถูกต้องย่อมจะบรรลุจุดมุ่งหมายของกฎหมายการศึกษาที่มุ่งผลิตบุคคลหรือผู้เรียนที่พึงประสงค์ของประเทศ ในฐานะที่ครูเป็นผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความรู้พื้นฐานเรื่องต่างๆ จนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๑ กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๖๑) จึงมีนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาที่เด่นชัดซึ่งครูยุคใหม่ทุกคนควรรู้ ดังนี้ คือ **วิสัยทัศน์** คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ **เป้าหมาย** ภายในปี ๒๕๖๑ มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ^๒ ดังนั้นการจัดการศึกษาอบรมที่ผดุงสังคมไว้ได้คือการจัดการศึกษาที่มีจริยศึกษาเป็นแกนหลักที่สำคัญ โดยผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี สังคมใดหากเต็มไปด้วยคนไร้ศีลธรรม สังคมนั้นย่อมเข้าสู่กลียุค ดังนั้นการที่บุคคลแต่ละคนมีความเข้าใจอย่างถูกต้องในหลักศาสนาที่พอเหมาะพอดี มีการฝึกตนตามหลักสัจจะธรรมย่อมช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข^๓

กระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งกำหนดเป็นนโยบายที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการเรียนการสอน ตลอดถึงวิธีการเรียนรู้หรือแสวงหาองค์ความรู้ ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าประสงค์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพ

^๑ ชนาธิป พรกุล, การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

^๒ สุนทร สันธพานนท์ และคณะ, วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน, (ห้างหุ้นส่วนจำกัด ๙๑๑๙ เทคนิควิธีคิด, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^๓ สุมน อมรวิวัฒน์, การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสตร์: ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒-๓๔.

ในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ครูจะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดเดิมที่ยึดรูปแบบเก่าๆ วิธีการเรียนแบบเก่าๆ ที่ยึดกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้บอกความคิดแต่ผู้เดียว เดินตามความคิดของครูเท่านั้น^๔ จึงทำให้นักเรียนขาดการคิดวิเคราะห์ การหาเหตุผลที่ดี เด็กและเยาวชนขาดคุณธรรมจริยธรรม ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูขาดซึ่งประสิทธิภาพในปัจจุบัน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ จัดการสอนโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำราและแบบฝึกหัดเป็นหลัก มาเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์^๕

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ที่เกี่ยวกับการศึกษาและการเรียนรู้นั้นมีมากมาย ซึ่งถือได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่โชคดีที่มีอดีตพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นปราชญ์รอบรู้ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง การพัฒนา การเกษตร การชลประทาน ภาษา การดนตรี และด้านการศึกษา ซึ่งของยกเอาพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งที่เกี่ยวกับครู ซึ่งมีพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยการศึกษา วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๓^๖ ไว้ดังนี้ว่า

“...ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ใ่ว่าจะมีแต่ความรู้ในทางวิชาการ และในทางการสอนเท่านั้น ก็หาไม่ จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่ และในฐานะที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้หรือที่เรียกว่าการสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอนคือการให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอนแต่อย่างเดียว ให้อบรมให้ได้รับความรู้ดังกล่าวมาแล้วด้วย...”

^๔ รศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ, **คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^๕ พจนา ทรัพย์สมาน, **การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (โรงพิมพ์แห่งชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^๖ คำสอนพ่อ, **ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๑.

เห็นได้ว่าพระองค์ทรงใส่พระทัยการอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และมุ่งเน้นให้ครูเป็นผู้อบรมเด็กๆ ให้ถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญไม่ใช่มุ่งแต่ด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมากจากสังคมชนบทที่เติบโตเป็นสังคมเมืองขึ้นจากสังคมที่มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ ชุมชนล่มสลายไปมาก คือ คนแก่เฝ้าบ้าน หนุ่มสาวเข้าเมือง เศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการประกอบอาชีพเป็นการประกอบธุรกิจเพื่อส่งออกแข่งขันกันระดับโลก อาชีพแตกต่างกันตามความเจริญแห่งยุค และมีผลกระทบต่อระบบวิถีชีวิตของผู้คนในระดับต่างๆ เป็นจำนวนมาก ข่าวสารข้อมูลเป็นตัวเชื่อมเศรษฐกิจไว้ด้วยกันทั่วโลก ส่งผลให้การเมืองและภาคสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ต่างพยายามที่จะปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จนละเลยสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัว ซึ่งเป็นคุณค่าที่มีอยู่ภายในตัวของตนเอง เช่น คุณธรรมและจริยธรรมที่สั่งสอนของคนที่ควรประพฤติและปฏิบัติ^๗

จึงทำให้เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น เพราะเกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาติดเพื่อน และปัญหาเรื่องเพศ ซึ่งเป็นเพราะสังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จากปกติเป็นครอบครัวใหญ่เกิดมาเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวปัญหาเด็กติดเพื่อน และปัญหายาเสพติดที่เข้ามาระบาดในสถานศึกษามากขึ้น จากปัญหาดังที่กล่าวมา ทุกภาคส่วน ต่างก็มุ่งในการแก้ปัญหาให้กับเยาวชน และมุ่งเน้นให้สถานศึกษามีครุต้นแบบในการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงครูผู้ทำการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะต้องเป็นครุต้นแบบให้แก่ นักเรียนเอง

ต่อมา กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมการศาสนา ได้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการกำหนดความสงบสุขของสังคมไทย จากผลงานวิจัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้วิเคราะห์แล้ว พบว่า สังคมใดมีผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสุข ในขณะเดียวกันหากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจก็หาความสงบสุขได้ยาก^๘ การขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคำว่า “คุณธรรม” คือ คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนตัวเป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรม

^๗ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๑.

^๘ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, การอบรมคุณธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร, กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ^๙ ส่วน “จริยธรรม” คือ หลักธรรมสำหรับการประพฤติปฏิบัติอันหมายถึงกฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี หรือเพื่อให้เกิดคุณธรรมกฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติตนให้บรรลุผลที่หวังไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่บุคคลดีหรือสุจริตชนทั้งหลาย การปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ สังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดี^{๑๐}

สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต รวมถึงศาสนา ศิลปกรรม และจริยธรรม วิชาสังคมศึกษาจึงช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร และเข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลง ตามยุคสมัยตามกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและเข้าใจผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม มีความอดทน อดกลั้น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนวิชาสังคมศึกษา ความสำเร็จของการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คือ การที่ผู้เรียนเข้าใจ และนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ให้เป็นชีวิตที่ดีงามและช่วยสร้างสรรค์สังคม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนสังคมจึงเชื่อมโยงให้เด็กเรียนรู้การใช้ชีวิต ที่ถูกต้อง อยู่อย่างมีความสุข โดยเรียนผ่านสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องหรือในโรงเรียนหรือวิเคราะห์จากตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคม เพื่อให้เด็กฝึกคิดวิเคราะห์ รู้ทันการเปลี่ยนแปลง รู้จักตัวเอง สามารถจัดการชีวิตของตนเอง และมีวิถีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^{๑๑}

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจต้องการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของครูสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการจัดการเรียนรู้ การทำกิจกรรมในโรงเรียน การใช้สื่อประกอบการสอน และการวัดผลประเมินผล จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

^๙ พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), **คุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๙๐.

^{๑๐} จำนง อติวัฒน์สิทธิ, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๕.

^{๑๑} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๓.

มัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี” เพื่อทราบในการจัดการเรียนสอนและการพัฒนาองค์ความรู้ของครู การปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน และเพื่อจะนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาระดับมหัพัตตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี แตกต่างกันหรือไม่

๑.๓.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี มีอะไรบ้าง

๑.๔ สมมติฐานการวิจัย

๑.๔.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๔.๒ นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๔.๓ นักเรียนที่มีสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี แตกต่างกัน

๑.๕. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี” ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๕.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๑.๕.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๕,๙๓๗ คน

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓๖๐ คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V.Krejcie & D.W.Morgan^{๑๒}

๑.๕.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการศึกษาเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๕.๓.๑ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่

^{๑๒} บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักต์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๖.

- เพศ,
- ระดับชั้นเรียน,
- สถานศึกษา

๑.๕.๓.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การจัดการเรียน การสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ใน ๔ ด้าน ได้แก่

- ด้านการจัดการเรียนรู้
- ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี
- ด้านการวัดและประเมินผล
- ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๑.๕.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเทศบาลนคร อุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา และโรงเรียนสตรีราชินูทิศ

๑.๕.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๑๐ เดือน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดเป็นแบบแผนการเรียน เป็นกระบวนการที่จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การแบ่งกลุ่มนักเรียน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอันเกี่ยวกับการเรียน การสอน โดยเฉพาะสถานศึกษาอาชีวศึกษา ภาครัฐยังต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อที่ใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ เพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนแก่นักเรียน

บทบาทของครู หมายถึง หน้าที่ของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชี้แจงและน่านักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักธรรมความดีงามหรือส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นหลักที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ประสบแต่ความสุข

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต รวมถึงศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาค่านิยมของตนเองอยู่เสมอร่วมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐกิจ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การส่งเสริม หมายถึง การให้ความสนับสนุน การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะและประสบการณ์ หรือการกระทำที่เป็นการช่วยเหลือให้ดีขึ้น รวมทั้งการกระตุ้น การปรับปรุงการทำงานเพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ เป็นลักษณะของความรู้สึกรู้จักคิดทางจิตใจ เป็นสภาพคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนาน เป็นตัวกระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม เป็นสิ่งที่ดีงามทางจิตใจ เป็นคุณค่าของชีวิตในการบำเพ็ญ

ประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต เป็นบ่อเกิดของจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรปฏิบัติ อันเป็นการแสดงออกทางร่างกายตลอดถึงจิตใจ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการปลูกฝังให้คนในสังคมรู้จักหน้าที่ของตน จนเกิดเป็น คุณธรรมฝังลงในจิตใจจนกลายเป็นอุปนิสัย สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติได้โดยเป็นธรรมชาติ ของสังคม และไม่มีความคับแค้นใจในการนำไปประพฤติปฏิบัติ

คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางด้านจิตใจ และด้านความประพฤติ คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำลงไปด้วยความมีสำนึกดีในจิตใจ โดยได้ ยึดถือปฏิบัติจนเป็นความเคยชินกันมายาวนาน อันเป็นลักษณะนิสัยของคนดีที่พึงประพฤติปฏิบัติ จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามจารีตประเพณีของตนเองผู้อื่นและสังคมโดยรวม

บทบาทของครูสังคมศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง บทบาทของครู ในการอบรมสั่งสอนนักเรียน และการดำเนินงานตามกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โดยศึกษาบทบาท ใน ๔ ด้าน ได้แก่

๑.๖.๑ ด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรและมาตรฐานของโรงเรียน

๑.๖.๒ ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง การติดตามสังเกตการณ์ ความรับผิดชอบงาน ที่มอบหมาย การส่งงาน การทดสอบในห้องเรียน กิจกรรมก่อนเรียนและหลังเรียน

๑.๖.๓ ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี หมายถึง การนำเอาสื่อนวัตกรรมทางการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ในการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

๑.๖.๔ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมทักษะ การเรียนรู้ กิจกรรมมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อ ปรับพฤติกรรมของนักเรียน กิจกรรมอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน ๓ โรงเรียน ได้แก่ ๑. โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล ๒. โรงเรียนอุดรพิชัยรักษ์พิทยา และ ๓. โรงเรียนสตรี ราชนูทิศ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เท่านั้น

ความคิดเห็น หมายถึง เป็นความรู้สึกของบุคคลแต่เป็นลักษณะที่ลึกซึ้งเท่ากับทัศนคติ คนเราจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และความคิดเห็นจะเป็นส่วนหนึ่งทัศนคติเป็นสภาพความรู้สึก ทางด้านจิตใจที่ เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล เป็นผลให้บุคคลมี ความคิดต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบ หรือเฉยๆ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบสภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี

๑.๗.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี